

**Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ  
ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ  
ΚΑΙ ΧΡΟΝΙΚΟΥ  
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ [ΑΘΗΝΑ]**

**ΑΛΕΞΙΟΣ ΔΕΦΝΕΡ**

2017

# ΕΝΟΤΗΤΕΣ

- I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ 3
- II. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ 5
- III. Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ 10
- IV. ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥ  
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΧΡΟΝΙΚΟΥ  
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ: ΑΘΗΝΑ 14
- V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 27-32

- επαναξιολόγηση των τεσσάρων *βασικών λειτουργιών της πολεοδομίας*, σύμφωνα με τη Χάρτα των Αθηνών:
  - κατοικία,
  - εργασία,
  - κυκλοφορία, και
  - ελεύθερος χρόνος
- Ο πολιτισμός και ο χρόνος συνδέονται με τον ελεύθερο χρόνο, που έχει παραμεληθεί περισσότερο

- βασικά *ερωτήματα κλειδιά* (διλήμματα πολιτικής):
  - Ποιες είναι οι δυνατότητες και οι αδυναμίες της στήριξης της ανασυγκρότησης των πόλεων στον πολιτισμό;
  - Η έμφαση πρέπει να είναι στην υψηλή ή τη λαϊκή κουλτούρα;
  - Η επέκταση των πόλεων πρέπει να γίνει στο χώρο ή το χρόνο;
  - Η έμφαση πρέπει να είναι στο χωρικό ή το χρονικό σχεδιασμό;
  - Η έμφαση πρέπει να είναι στο παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον;

- *Διαφοροποιήσεις* κουλτούρας:
  - λαϊκή/ ελιτίστικη,
  - χαμηλή/ υψηλή (συνδυασμός: υψηλή/ λαϊκή κουλτούρα),
  - παράδοση/ νεωτερικότητα,
  - κατανάλωση/ παραγωγή,
  - παθητικό /ενεργητικό,
  - παγκόσμιο/ τοπικό,
  - μοντέρνο/ μεταμοντέρνο
- χαρακτηριστικό παράδειγμα λαϊκής κουλτούρας στο σχεδιασμό η αυτοβοήθεια
- *‘κλασικός’ σχεδιασμός* - Ο Sitte (1889) αντιτίθεται στους παραδοσιακούς κανόνες του σχεδιασμού & υποστηρίζει την προτεραιότητα της αισθητικής - διδάγματα για την Ελλάδα: έμφαση σε πλατείες και όχι σε αρτηρίες που συγκεντρώνουν κεντρικές λειτουργίες. Mumford (1961): πόλη ως θέατρο και σημασία του “αστικού δράματος”

- **καθολικός (και ορθολογικός) σχεδιασμός**: ο πολιτισμός αναπόσπαστο μέρος του συστήματος της πόλης - η έλλειψη μιας διαφοροποιημένης κουλτούρας, σε σχέση με την έλλειψη ενός διαφοροποιημένου χώρου (Lefebvre), συχνά οδηγεί στη δυσκολία εφαρμογής του σχεδιασμού
- **παγκοσμιοποίηση**: κύριο πολιτισμικό χαρακτηριστικό του μοντερνισμού - τυπικό παράδειγμα ο Le Corbusier
- **Μεταμοντερνισμός** - άφησε χώρο για τοπικισμό σε σχέση με την επιστροφή στην παράδοση - προώθησε την αξία της λαϊκής κουλτούρας συνεισφέροντας στη συσχέτιση με την υψηλή κουλτούρα.
- Δυο **τυπικά παραδείγματα**:
  - το Las Vegas και
  - τα θεματικά πάρκασυνυπάρχουν με το έργο του Leon Krier (υψηλή κουλτούρα)

- οι πολιτιστικές δραστηριότητες παίζουν κρίσιμο ρόλο στην *ανασυγκρότηση* των πόλεων:
  - ενώ η Ευρωπαϊκή εμπειρία δείχνει ένα σχετικό πλουραλισμό,
  - η εμπειρία των Η.Π.Α. δείχνει ότι μπορεί να υπάρχει ενίσχυση της ‘κοινωνικής μετατόπισης’ (gentrification)
- σημασία του *ρόλου του μάρκετινγκ της πόλης* - ανάγεται στην ιστορία, ειδικά σε σχέση με την τοπική διάσταση, αλλά σήμερα έχει γίνει αναγκαίο:
  - στον παγκόσμιο ανταγωνισμό των πόλεων,
  - την τουριστική έλξη
  - την αστική διαχείριση, και
  - την αστική διακυβέρνηση

- **κριτική** ότι υποκαθιστά το σχεδιασμό. Η εμπειρία στο νέο πεδίο του πολιτιστικού σχεδιασμού δείχνει ότι αν οι πόλεις θέλουν να είναι επιτυχημένες, το μάρκετινγκ της πόλης πρέπει να συνδυάζεται με το σχεδιασμό - περιπτώσεις πόλεων που έχουν εκπονήσει σχέδιο μάρκετινγκ :
  - ΗΠΑ,
  - Γερμανία (Βερολίνο: Be Berlin),
  - Ολλανδία (Άμστερνταμ: I AmSterdam)
- κύριος στόχος του ΠΣ η *βιωσιμότητα* δίνοντας έμφαση σε δύο άξονες:
  - τις πολιτιστικές (δημιουργικές) βιομηχανίες και
  - τη δημιουργικότητα/ καινοτομία (δημιουργική πόλη)



- ο ΠΣ είναι εναλλακτική λύση στις παραδοσιακές πολιτιστικές πολιτικές - προσπάθεια να υπερνικηθούν ανισορροπίες:
  - α) στη χωρική κατανομή των πολιτιστικών παροχών (κέντρο-προάστια),
  - β) στη σχέση μεταξύ των πολιτικών που είναι προσανατολισμένων στην κατανάλωση και αυτών στην υποστήριξη της τοπικής πολιτιστικής παραγωγής, και
  - γ) μεταξύ της επένδυσης σε κτίρια (‘κεφάλαιο’) και της υποστήριξης σε πολιτιστικά γεγονότα και δραστηριότητες (‘δίκτυα’)
- *Κληρονομιά* - εκφράζει τη σύνδεση μεταξύ των αξιών του πολιτισμού και του χρόνου

- **Διαφοροποιήσεις:**
  - εργάσιμος-ελεύθερος χρόνος,
  - παρελθόν –παρόν - μέλλον,
  - μακρύς-βραχύς χρόνος,
  - καθημερινή-τέλος της εβδομάδας/ γιορτές/ διακοπές (κατανεμημένος-συμπυκνωμένος)
  - ατομικός-μαζικός ελεύθερος χρόνος,
  - πρωί/ μεσημέρι/ απόγευμα - βράδυ/ νύχτα
- το ανανεωμένο ενδιαφέρον για το **χωρο-χρόνο** προήλθε κυρίως από την φιλοσοφία (Heidegger), ιδιαίτερα σε συνδυασμό με τη φυσική (Hawking) – η θεωρία του χάους επηρέασε και το σχεδιασμό, κυρίως όσον αφορά την πολυπλοκότητα
- **‘κλασικός’ σχεδιασμός** - ο Mumford υποστήριξε τη σημασία των φάσεων του κύκλου της ζωής (1949) - ο Sitte, παρότι αναγνωρίζει τη σημασία της παράδοσης, την αντιμετωπίζει ως κάτι περιορισμένο στη μορφή του αστικού χώρου

- Giedion (1941): σημασία των τρόπων και των ρυθμών ζωής συγκεκριμένων ατόμων. Αν και υποστηρίζει την αναγκαιότητα της πολυπλοκότητας του πολεοδομικού σχεδίου, πιστεύει ότι η σύνθεση πρέπει να αποτελεί ένα ισορροπημένο, ομοιόμορφο και λειτουργικό σύνολο - σύνδεση με τον *καθολικό σχεδιασμό* που γενικά αγνοεί το χρόνο
- *Μοντερνισμός*: κατά καιρούς τάση για απότομες αλλαγές σε συνδυασμό με μια κριτική προσέγγιση της παράδοσης - τυπικό παράδειγμα ο Le Corbusier: 'ό,τι ανήκει στο παρελθόν δεν δικαιούται εξ ορισμού να παραμείνει αιώνιο' (Χάρτα) – βλ. αντιμετώπιση παραδόσεων στη σύγχρονη Βρετανία

## Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ 3/4

- Ο *μεταμοντερνισμός* συνδύασε τη χρήση της σύγχρονης λαϊκής κουλτούρας με την επαναξιολόγηση του παρελθόντος δίνοντας έμφαση, όπως ο Sitte, στις όψεις της μορφής και της αισθητικής. Ο Sitte έχει επηρεάσει τον Rob Krier και τον Rossi - χρόνος ως δημιουργός της συνέχειας: η πόλη δεν μπορεί 'να αναχθεί σε μια απλή βασική ιδέα' και 'αυξάνεται με το χρόνο'
- Η νέα τάση του σχεδιασμού για το χρόνο συνδέεται με την αυξανόμενη σημασία του ελεύθερου χρόνου. Έμφαση στην *Ευρώπη* και ανάπτυξη έρευνας σε:
  - Γαλλία –με τις έννοιες του επιλεγμένου χρόνου και της ανάλυσης των ρυθμών (Lefebvre)
  - Γερμανία –επικεντρώνοντας στη δομή του χρόνου
  - Ιταλία –επικεντρώνοντας στην ανισότητα των φύλων.
- Ο ΧΣ έχει περισσότερο κοινωνικό κόστος απ' ό τι οικονομικό (σύγκριση & με τον ΠΣ)
- Θεωρητική αλληλοσυσχέτιση χώρου-χρόνου, αλλά πρακτική στήριξη της κυριαρχίας του ενός: ο χώρος κυριαρχεί στο χρόνο (Lefebvre, Soja) ή το αντίστροφο (Harvey);

- Διαστάσεις *πόλης των 24 ωρών*:
  - εξάρτηση από την κοινωνία των 24 ωρών,
  - λειτουργία της οικονομίας της νύχτας που επικεντρώνεται στην κατανάλωση και τον ελεύθερο χρόνο,
  - ύπαρξη μιας επιταχυνόμενης πόλης σε σχέση με την ‘Μακντοναλντοποίηση’ της κοινωνίας
- *βιώσιμη ανάπτυξη* - Ο Lynch υποστηρίζει τη ‘διατήρηση του μέλλοντος’ & ‘όπως η διατήρηση της ιστορίας απαιτεί την απόρριψη του άσχετου παρελθόντος έτσι και η διατήρηση του μέλλοντος απαιτεί την απάλειψη του άσχετου μέλλοντος’ (*What Time is This Place?*, 1972)
- σύνδεση με την *κληρονομιά* - Mumford: η πόλη, ειδικά διαμέσου της συμβολικής μορφής της τέχνης, ενώνει τον παρελθόντα, τον παρόντα και το μέλλοντα χρόνο. «Μέσα στον ιστορικό περίγυρο της πόλης ο χρόνος συγκρούεται με το χρόνο: ο χρόνος προκαλεί τον χρόνο»

- *ελληνικός πολιτισμός* - δυο πρόσθετες διαφοροποιήσεις:
  - ανατολικές/ δυτικές επιδράσεις και
  - αναθεωρητικός/ ‘καταδυναστευόμενος’ πολιτισμός (Διαμαντούρος)
- αναφέρονται στο θέμα της ‘ελληνικότητας’ και στη διαφοροποίηση παράδοση/ νεωτερικότητα
- Ο πολιτισμός αποτελούσε κάτι ‘επιπρόσθετο’ - αυξανόμενη έμφαση στον πολιτιστικό τομέα με αργούς ρυθμούς σε σχέση & με την οικονομία, την παγκοσμιοποίηση, τα μέσα επικοινωνίας, την πολιτική και την καθημερινή ζωή

- Οι κύριες **διακρίσεις (και ταξινομήσεις) των χώρων** που χρησιμοποιούνται στις έρευνες που θα αναφερθούν:
  - i. ιδιωτικών - δημόσιων - δημοτικών χώρων (με την έννοια περισσότερο της διαχείρισης και όχι τόσο της οικονομικής ιδιοκτησίας),
  - ii. χειμερινών - θερινών χώρων (με την έννοια της χρήσης του χρόνου και όχι της μορφής του χώρου, δηλαδή της διάκρισης υπαίθριων - στεγασμένων χώρων), καθώς και
  - iii. “καλλιτεχνικών” (μουσικών, κινηματογραφικών, θεατρικών) - “εκπαιδευτικών” (εικαστικών, μουσείων, αρχαιολογικών, βιβλιοθηκών, πολιτιστικών κέντρων) πολιτιστικών χώρων

- η κατά καιρούς επίκληση της αναγκαιότητας αποκέντρωσης κάνει επίκαιρη την ανάλυση του *χωρικού υπόβαθρου της πολιτιστικής κατανάλωσης* - ανισότητες μεταξύ των περιφερειών, αλλά όχι πάντα οι προφανέστερες: η κυριαρχία της Αττικής αναφέρεται κυρίως στην ‘πολιτιστική ακτινοβολία’ και όχι στη χωρική συγκέντρωση αν ληφθεί υπ’ όψιν ο πληθυσμός, δηλαδή ο *συντελεστής χωροθέτησης* (έρευνα 1994)

χώροι στην περιφέρεια X/ συνολικός πληθυσμός της περιφέρειας X  
χώροι στο σύνολο της Ελλάδας/ συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας

Ο συντελεστής ισούται με 1 όταν η συγκεκριμένη περιφέρεια έχει την ίδια συγκέντρωση χώρων με το σύνολο της χώρας.

- παλαιότερη *έρευνα του ΕΚΚΕ στο ΠΣΠ* (1992): στο κέντρο της Αθήνας παρατηρείται η εντονότερη συγκέντρωση
  - θεάτρων,
  - εκθεσιακών χώρων,
  - βιβλιοθηκών, και
  - μουσείων/ συλλογών



- **Κοινωνικο-οικονομικός Άτλας της Ελλάδας** από το ΙΑΑΚ & το ΤΜΧΠΠΑ (Μαλούτας) - χωρικό υπόβαθρο καταναλωτικής διάστασης επιλεγμένων πολιτιστικών βιομηχανιών του ΠΣΠ – βασικά συμπεράσματα:
  - ο μεγαλύτερος διαταξικός και αποκεντρωτικός χαρακτήρας του κινηματογράφου,
  - ο σημαντικός ρόλος του κέντρου της πόλης, ειδικά όσον αφορά το θέατρο και τη μουσική, και
  - η πιο ομοιόμορφη κατανομή των θερινών χώρων
- **πολιτιστικός σχεδιασμός** - πρωτοβουλίες που δεν αποτελούν μια συγκροτημένη πολιτική. Λίγες περιοχές του ΠΣΠ υπήρξαν το αντικείμενο προγραμμάτων από το Συμβούλιο της Ευρώπης:
  - Π. Φάληρο,
  - Πατήσια, και
  - ιστορικό κέντρο
- Το πρώτο πρόγραμμα κατέληξε κυρίως στη μεταμόρφωση της κεντρικής πλατείας του Π. Φαλήρου κυρίως με την τοποθέτηση γλυπτών της Γκόλαντα (γλυπτά της υπάρχουν και στην Πλατεία στη Λάρισα & την Περιφερειακή Υμηττού)

- Το πρόγραμμα για τα Πατήσια & το ΙΚ κατέληξε στο συμπέρασμα: ‘το κύριο πρόβλημα της Αθήνας είναι η δυσκολία να καθιερωθεί μια προσέγγιση σχεδιασμού στην πολιτιστική παροχή, η οποία είναι απαραίτητη λόγω της καταστροφικής επίδρασης της αστικοποίησης στην ταυτότητα και την ποιότητα ζωής πολλών συνοικιών της πόλης’
- Η μεγαλύτερη χαμένη ευκαιρία για τον πολιτιστικό σχεδιασμό ήταν η λειτουργία ως **Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης** :
  - της Αθήνας το 1985,
  - της Θεσσαλονίκης το 1997 (‘κατασκευαστική πρωτεύουσα Ευρώπης’),
  - της Πάτρας το 2006
- Άλλη χαμένη ευκαιρία: **Πολιτιστική Ολυμπιάδα** - υιοθέτηση μιας προοπτικής ΠΣ που να συσχετισθεί με την αντιμετώπιση των Ολυμπιακών ως ‘μεγάλου γεγονότος’ & να μπορούσε να τεθεί σε εφαρμογή στην Πάτρα 2006
- Χαμένη ευκαιρία για όλα: απουσία πολιτικής μάρκετινγκ τόπου

- Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας: επαναδραστηριοποίηση μετά από χρόνια στασιμότητας
- Τεράστια σημασία **Παραλιακού Μετώπου**:
  - μετατροπή του χώρου του παλαιού αεροδρομίου του **Ελληνικού** σε μητροπολιτικό πάρκο (επαναδραστηριοποίηση)
  - **Φαληρικός Όρμος**: μεγάλο συνεδριακό κέντρο (Ολυμπιακό γήπεδο χάντμπολ, καθυστερήσεις) και όπερα/ Εθνική Βιβλιοθήκη (χορηγίες του Ιδρύματος Νιάρχου) – έχει ξεκινήσει
- Οι **σημαντικότερες ελλείψεις πολιτιστικών χώρων** στην Αθήνα:
  - συνεδριακό κέντρο,
  - Όπερα, και
  - μουσείο σύγχρονης τέχνης
- Ο ΠΣ προϋποθέτει τη στενή συνεργασία δημόσιου, ιδιωτικού και τρίτου τομέα. Τελευταία ο **ιδιωτικός τομέας** έχει αναλάβει έναν κυρίαρχο ρόλο στον τομέα του ελεύθερου χρόνου
- Οι αρνητικότερες επιπτώσεις είναι η χωρίς σχεδιασμό μεταμόρφωση των συνοικιών στις οποίες η κατοικία (και/ή μεταποίηση) παρουσιάζουν κρίση: π.χ. Ψυρρή

# AΘHNA

- A project which was evaluated as best practice by the European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, and is now being 'relived' after years of stagnation, is the **unification of the archaeological areas in the centre of Athens**

# AΘHNA

- The impressive **New Acropolis Museum** is part of this unification. It is the main resource that put again Athens in the tourist map

# AΘHNA

- Despite the socio-economic crisis, **new multipurpose cultural buildings** have been constructed by the private sector:

Cacoyannis Foundation

Onassis Cultural Centre

# AΘHNA

- **New type of museums** (multipurpose, i.e. including cafe-restaurants & shops) have also been created:

Theocharakis Foundation for  
the Fine Arts & Music

Benaki Museum Peiraios Street

- **New multiplexes** in less developed areas:  
Athens Metro Mall

Athenian Capitol  
(incorporating  
Hellenic Motor Museum)



- *σχεδιασμός για το χρόνο*: το 1972-1973 το ΡΣΑ του ΥΔΕ με διευθυντή τον Βασιλειάδη και με προτροπή του Gerard Gutenschwager οργάνωσε έρευνα χρήσης χρόνου με πολύ σημαντικά αποτελέσματα που δεν αξιοποιήθηκαν
- *μεμονωμένα μέτρα*: παρότρυνση στην κοινή χρήση του αυτοκινήτου ενθαρρύνοντας ανθρώπους που πηγαίνουν στην ίδια κατεύθυνση να χρησιμοποιούν το ίδιο αυτοκίνητο (*car pooling*, σήμερα υπάρχει και σχετική ιστοσελίδα) – παρόμοιο μέτρο στην Ρώμη
- *Τράπεζα χρόνου* (& πιλοτική εφαρμογή στην Αγία Βαρβάρα, σύνδεσμος στο διαδίκτυο στο e-class)

- Σήμερα υπάρχει μια **κοινωνική ζήτηση** για την αύξηση των ωρών λειτουργίας των καταστημάτων και των υπηρεσιών, σχέση με κοινωνικο-οικονομική κρίση;
- πειραματικό μέτρο που αφορούσε το αργότερο κλείσιμο των τραπεζών (δεν εφαρμόστηκε τελικά - σήμερα σταμάτησαν πολλά υποκαταστήματα την απογευματινή λειτουργία τους)
- Εκείνα που **εφαρμόζονται** εδώ και αρκετά χρόνια είναι ένα μέτρο του Υπουργείου Εσωτερικών (, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης) για την απογευματινή λειτουργία ορισμένων υπηρεσιών για το κοινό και ένα μέτρο του Υπουργείου Υγείας για την απογευματινή λειτουργία ορισμένων νοσοκομείων (πληρωμή)
- Το ΥΠΕΧΩΔΕ εφάρμοζε τους θερινούς μήνες το σύστημα των διαφορετικών ωραρίων λειτουργίας για το κοινό (ωστόσο, με αφετηρία την καταπολέμηση του νέφους) – παρόμοιο μέτρο στη Γαλλία

- Η ανάπτυξη των *δημιουργικών (πολιτιστικών) βιομηχανιών* οδηγεί σε μια αύξηση της απασχόλησης. Η Αγγλική κυβέρνηση των Εργατικών είχε ζητήσει από τα δημοτικά συμβούλια την επεξεργασία μιας πολιτιστικής στρατηγικής προκειμένου να τους δοθούν αυξημένοι πόροι (ενδιαφέρθηκαν τα περισσότερα)
- ΗΠΑ και Δ. Ευρώπη - επιστροφή στο *κέντρο της πόλης*:
  - ανανέωση της δημόσιας ζωής
  - έμφαση στην κατανάλωση & τον ελεύθερο χρόνο,
  - εμφάνιση καινούργιων κατοίκων & χρηστών,
  - προβλήματα από την αύξηση της αξίας της γης
- Ένα κρίσιμο ζήτημα πολιτικής είναι η δημιουργία *πολιτιστικών συνοικιών* (περιοχών), πράγμα το οποίο μπορεί να συμβάλλει στην ‘κοινωνική μετατόπιση’ (εξευγενισμός, gentrification) & να ενισχύσει το zoning – σχετικό ζήτημα το clustering
- Κάθε μορφή τέχνης μπορεί να διαθέτει τη διάσταση τόσο της υψηλής όσο και της *λαϊκής κουλτούρας*. Η λαϊκή κουλτούρα δεν είναι πάντα πιο «δημοκρατική», εφόσον, μολονότι μερικά έργα μπορούν να παραχθούν συλλογικά, η κατανάλωσή τους είναι δυνατόν να γίνεται από λίγα άτομα

- *Η επέκταση των πόλεων στο χρόνο* είναι ευεργετική για τους τουρίστες και ορισμένους νέους, αλλά όχι για εκείνους που εργάζονται σπίτι (γυναίκες, επιστήμονες)
- η επέκταση της λειτουργίας :
  - ορισμένων υπηρεσιών (τράπεζες, ταχυδρομεία) &
  - καταστημάτων (mini-markets, φαρμακεία)είναι ευεργετική για όλους εκτός από εκείνους που εργάζονται σε αυτά
- Οι πόλεις καλό είναι να επεκτείνονται περισσότερο στο χώρο
  - ακόμα & καθ' ύψος με περιορισμό στον αριθμό των ορόφων
- *Διλήμματα* μεταξύ:
  - νέων προαστίων/ χαμηλής πυκνότητας (Howard, Mumford)
  - παραδοσιακών πόλεων/ υψηλής πυκνότητας (Jacobs)
  - νέων πόλεων/ υψηλής πυκνότητας (Le Corbusier)

- δεν θέλουμε μια πόλη 100 μιλίων ούτε 24 ωρών, όμως είναι **χρήσιμα**:
  - ορισμένα στοιχεία της «οικονομίας της νύχτας» (η κατάργηση της διαφοροποίησης καθημερινής/ Σαββατοκύριακου) ή
  - της λειτουργίας της κοινωνίας με ταχείς ρυθμούς (η υποβολή διαφόρων έργων στις προθεσμίες)
  - λειτουργία τμήματος της πόλης για 24 ώρες;
- **έμφαση στο σχεδιασμό για το χρόνο**. Ο χρόνος δεν είναι κάτι που μπορεί να αγοραστεί ή να διαφυλαχθεί για να χρησιμοποιηθεί στο μέλλον, αλλά, ειδικότερα, όπως δείχνουν τα ιταλικά παραδείγματα, μπορεί να ανταλλαχθεί, ως χρόνος για φροντίδα σύμφωνα με ένα σχέδιο
- **ο χρόνος κυριαρχεί στο χώρο** - ένας από τους κύριους σκοπούς στη διαδικασία «της επιτάχυνσης των πάντων» και των συνθηκών του «νανοδευτερόλεπτου» είναι ότι ο χρόνος δεν πρέπει να χάνεται, και γι αυτό το λόγο πρέπει να προγραμματίζεται
- στην Ιταλία υπάρχουν περιπτώσεις ‘ρυθμιστικών σχεδίων ωραρίων’, ένα είδος χρονικών master plan

- στην Ελλάδα και την υπόλοιπη Ευρώπη, τουλάχιστον την Μεσογειακή, είμαστε μακριά από το ‘τέλος της εργασίας’ και τον ερχομό της ‘κοινωνίας της αναψυχής’
- Η *βιωσιμότητα* δίνει έμφαση στο μέλλον (Lynch). Το παρελθόν, σύμφωνα με τον Lowenthal, είναι μια «ξένη χώρα»
- Το παρόν το γίνεται καλύτερα αντιληπτό ως ένα «τεχνητό παρόν» (Mandelbaum)
- Ο πολιτιστικός σχεδιασμός πρέπει να συνδυαστεί με το χρονικό σχεδιασμό - ο Bianchini προσφέρει κάποιες ιδέες. Ο *επαναπροσανατολισμός των αστικών πολιτικών* –ο οποίος προϋποθέτει μια ριζική επαναξιολόγηση του πολιτισμού, του χρόνου και του αστικού– προς την υιοθέτηση μιας προοπτικής πολιτιστικού και χρονικού σχεδιασμού πρέπει να περιλαμβάνει μια ειδική εξέταση τριών ζητημάτων:
  - την ανάπτυξη των «ανοιχτών» δημόσιων χώρων προς την κοινωνική αλληλεπίδραση,
  - την ενθάρρυνση της διαπολιτισμικής ανταλλαγής, και
  - την αναγνώριση της δυναμικής των συμμετοχικών πολιτιστικών προγραμμάτων στις στρατηγικές της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης

- Οι «ανοιχτοί» χώροι είναι παρόμοιοι με τους διαφοροποιημένους χώρους του Lefebvre και συνδέονται με τις «ανοιχτές» κουλτούρες και τον περιορισμό των χρονικών ορίων. Πολλές σύγχρονες Ευρωπαϊκές πόλεις είναι πολυπολιτισμικές
- Η διαπολιτιστική ανταλλαγή ενισχύεται από την επαφή στο χώρο (κυρίως διαμέσου του τουρισμού), και με τη λειτουργία τις παγκόσμιων επικοινωνιών (κυρίως διαμέσου των δικτύων και του ιντερνέτ) σε χρονικές γραμμές
- Η ενθάρρυνση της συμμετοχής συμβάλλει σε μια κοινή προσπάθεια για το χρονικό σχεδιασμό και έχει μια μακρόχρονη προοπτική

- Ο χρόνος, ο χώρος και ο πολιτισμός αποτελούν πόρους και περιορισμούς. Ο γενικός σκοπός της σύνδεσης του χρονικού με τον πολιτιστικό σχεδιασμό πρέπει να είναι περισσότερο η αξιοποίηση των δυνατοτήτων και όχι απλώς η επίλυση των προβλημάτων (όπως είναι η επίσημη αστική πολιτική της ΕΕ)
- ενίσχυση της όψης των πόρων (σε αντίθεση με τους περιορισμούς), έτσι ώστε όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα να έχουν τη δυνατότητα να απολαμβάνουν την πολλαπλότητα των χρόνων, των χώρων και πολιτισμών
- η ποιότητα και η χρήση των επιλογών αυτών εξαρτώνται κυρίως από τη σχέση μεταξύ ανθρώπινης πρόσληψης και δράσης όπως διαμεσολαβούνται από τους περιορισμούς του κοινωνικού κόσμου